

Bacon, Hobbes, Shakespeare a germán világnézet képviselői, míg *Hardy és Galsworthy* a keleti fajok pesszimizmusát fejezik ki.“ Pier szerint a britt világh Birodalom válságát az angol nép faji összetételének „leromlása“ okozza. E zoológiai materializmusnak a megvilágításában halomra dől a francia tudomány és művészet eddigi megítélése is. Pier merészen eldönti a régi kelták faji hovatartozóságának a kérdését, germánokká, vagy legalább is „germánokkal rokon“ törzssé léptetve elő őket. Észak-franciaország azért alkotott jelentősebb irodalmi és művészeti műveket, mert fajilag tisztább maradt, mint az erős keleti és dinári vérkeveredést felmutató dél. Mindez csak a 10-11. századig érvényes, melyek a „nyelvükben francia szellemükben germán“ udvari époszok virágzását látták. A renaissance segítségével a latin szellem tört elő. 1600 körül pedig „az alacsony növésű fekete hajú fajok“ győztek. „Innen már tiszta a fejlődés vonala: az északi fajhoz tartozó embert kipusztítják részben a Szent Bertalan éjszakák, részben a nagy forradalom gillotinja. A merev római civilizációs gondolat győzelmet aratott a tiszta faj dinamikus gondolata felett. Jeanne d'Arc a környezete megnemértésén elpusztuló germán ember típusa..“ A mai Franciaország problémáját Pier egyetlen lapidárius mondatban intézi el: „A történelem folyamán először fordult elő, hogy egy kerek koponyájú nép az uralmat magához ragadta. Csak a jövő mutatja meg, hogy ez a furcsa kísérlet milyen véget ér.“ — Ime, ennek a tudományosságnak a szellemében nevelik a mai német ifjúságot.

(München)

Szende László

MIÉRT IRNAK AZ IRÓK? A háborútáni dadaista „Littérature“ példájára hivatkozva a *Facla* című bucaresti napilap körkérdést indított a román írók között arról, hogy miért irnak. A nagyszámban beérkezett válaszok nem engednek ugyan mélyebb betekintést az irodalmi alkotás belső indítékaiba, de — különösen a „Littérature“ ankétjának eredményeihez viszonyítva — megmutatják, hogy az írók és a költők soraiiban a környező társadalom mind követelőbben felmerülő kérdései milyen ellentétes hatásokat váltanak ki. 1930-ban *Paul Valéry* azt válaszolta, hogy „gyengeségből“ ir. Knut Hamsun pedig, hogy „megrövidítse az órákat“. A *Facla* ankétján sem hiányoztak a hasonló válaszok. Am a fiatal generáció, s igen jellemzően éppen a fiatal lírikusok mély meggyőződéssel tettek hitet az író társadalmi felelőssége mellett. Nem véletlen, hogy épp a l'art pour l'art párhivei hivatkoztak leginkább az irodalom mesterségbeli oldalaira, sőt üzleti kötöttségeire. *Mihail Sebastian* szerint, kinek az asszimilációt hirdető zsidó sorsregénye az elmúlt év folyamán oly' széles sajtópolemiait váltott ki, „nem szabad elfelednünk az irodalom megszervezett munka jellegét, melynek keretei, funkciói, piacai, kereslete, kínálata, szerződésai és kötelezettségei vannak. Az irodalom olyan gépezet, melynek működnie kell, mert létezik. Olyan gépezet, amit táplálni kell. Az, aki mint író belekerült ennek az iparnak a gépezetébe, kénytelen állandóan írni.“ — *Victor Eftimiu*, a román Pen Club elnöke válaszában, valóban megmutatta, hogy az irodalmi „termelés“ eliparosodása még a kis olvasó közönséggel bíró román irodalomban is adott. „Írók, — válaszolta Eftimiu, — hogy megkeressem a kemyeremet. Csak első könyveit írja az ember belső parancsnak engedelmeskedve.“ — Az irodalmi üzletemberek mellett nyilatkoztak az írás előkelő amatőrjei is. *N. Crevedia* számára az „írás az egyetlen szórakozás. Ha úgy vesszük, pihenési állapot. Mikor ki akarom magam pihenni, elmegyek Bucarestből és írok. Miért? Hogy örvendjek.“ A háború előtti

határozatlan humanizmus utolsó képviselői közül *Eugen Relgis* számára „az írás egy lelkiismereti kérdés kifejezése“, *Ion Pas* viszont „vigasztaló jó szavakat s bátorítást akar adni másoknak“. A fiatal nemzedék problémafelvetése még tagadó megnyilatkozásaiban is teli korszerű vonásokkal. *Isaia Răcăciună*, ki regényeiben a szexuális élet tévutjait kutatja kiábrándultságára hivatkozik: „Valaha azt hittem, hogy van valami mondanivalóm. De beérésemmel egyideűleg felismertem, hogy minden ismétlődik s minden erőfeszítés hiábavaló. Ma perverziónból írok.“ — *George Mihail Zamfirescu* költészetét az ipari külváros inspirálja: „Munkásnegyedben születtem, annyi nyomort és borzalmat láttam, a rettegés s a lázadás annyi óráját éltem át, hogy foglalkoznom kell valamivel, csak ne gondoljak semmire. Írok, mert egyedűl vagyok, mert szükségem van arra, hogy meggyónjam érzéseimet és gondolataimat.“ — A szenvedéseken s nyomoron keresztűlvergődött ember elzárkozó individualizmusa vezeti *Camil Baltazart*: „Kényszerítő szükségességből írok, hogy kifejezzem magam s tolmácsoljam (olyan mértékben, ahogy azt művészi erőm megengedi) azt, ami bennem lényeges és örök. Azért írok tehát, hogy folytonosan felfedezzem magamat“. A fiatal lírikus nemzedék legjobbjai a terméketlen individualizmus elleni belső harcról s a társadalmi fejlődésbe való tudatos bekapcsolódásról számolnak be válaszaikban. A román-francia szellemi élet hagyományos kapcsolatai s a modern irodalmi fejlődéssel való lépéstartása a magyarázata, hogy a fiatal román értelmiség legjobbjai állásfoglalásuk igazolásában miért hivatkoznak oly gyakran a francia írók s elsősorban Malraux példájára. *Constantin Micu* az egyedűllétől való tudatos menekülést jelöli meg lírája forrásaként: „ki akarunk emelkedni énünkéből, elszigeteltségünkéből. Találkozni akarunk valahol a romlatlan, kikezdetlen s a belső bomlás férgzeitől mentes emberrel. Az ember sose ismerheti meg magát a saját egyénisége közvetlen kutatása s statikus önvizsgálata által. Csak önmagunk tagadása árán ismerhetjük meg magunkat. Ez az ember nem én vagyok, ezek az érzések nem az enyéme, már nem vagyok „én“, „je est un autre“ (Rimbaud) így reakcionál az az egyéniség, mely valóban meg akar ismerkedni saját magával, meghaladva saját magát. Ha közvetlenül, statikus elmélkedéssel akarjuk megismerni magunkat a miszticizmushoz, a fantazmagóriához jutunk, az ellenkező út viszont a tethhez vezet. A tett azonban már eleve a magányosság s a hamis egyénieskedés megtagadása. Ebben az esetben az írás (mely maga is tett, sőt hatékony tett) a magányosság, a szubjektivizmus s a tökéletes társadalom pojáca-egyéniségének s ugyanakkor az egész társadalomnak a tagadását jelenti, mely az író általában az egyént elviselhetetlen helyzetbe juttatta.“

Az írói lelkiismeret szerepének értékelését a publicisták válaszaiból lehet a legtisztábban kihámozni. *Serban Cioculescu*, a legelismertebb román kritikusok egyike működése főcéljául az irodalomnak „a parazitától s a sarlatánoktól való megszabadítását“ jelöli ki. *Romulus Dianu*, a *Curentul* főmunkatársa azért ír „hogy megszabaduljon a saját gondolataitól.“ — A baloldali értelmiségiek ezekkel az általánosságokkal szemben a társadalmi valóság perspektíváira hivatkoznak. *A. Mihăileanu*, a fiatal szociológus ezt válaszolja: „a mult értékeinek megtartásáért, a jelen értékek tökéletesítéséért s új értékek alkotásáért írok. Társadalmunk a szabadság s az alkotás forrásainak hiányában szenved. Az ezt a társadalmat fenntartó és folytató fasizmus ellen írok, annak az új rendnek a megvalósításáért, mely a kollektív kezdeményezések s alkotások pompás valósága lesz, azért a társadalomért, melyben a munka-, gondolat-, élet-, alkotás-, béke-dinamizmusa új tudományt, szépséget s jólétet

kifejező életet valósít meg. A tömegeknek, az üzemeknek, a falvaknak irok, szükségleteikért és bajaikért, tetteikben és életükben megnyilvánuló ideáljaikért.“ (A. B.)

A Z ABESSZIN FESTÉSZETRŐL Európában szinte semmit sem tudunk, pedig az — hogy úgy mondjuk — korántsem jelentéktelen. A svédországi Karstad múzeum gazdag abesszin festménygyűjteménye igazolja ezt az állítást. De különösen érdekes a berlini Museum für Völkerkunde abesszin anyaga is.

Az abesszin festészet naivitása, diszitó elemei, gazdasága s gyermekesen titokzatos légköre az orosz és a görög ikonok művészetével rokon, mely minden bizonnyal példaképe is volt. Am az abesszin festmények naivságban még az ikonokat is felülmulják s emellett művészileg legalább is egyenlő értékűek azokkal. A kopt templomok falait a szentek életét ábrázoló festmények borítják s ezek egyáltalán nem tévesztik el hatásukat a hívők képzeletére és érzékenységére, szemben az európai templomok hasonló tárgyú festményeivel, melyek dekoratív jelleggel bírnak. Viszont tévedés lenne azt hinni, hogy az abesszin festészetet kizárólag vallásos témák inspirálják. A négus birodalmában nemcsak világi, de úgyszólván „nagyvilági“ festészet is létezik. A világi festők legnevesebbike kétségkívül *Azsenton Inkvida*. A párizsi iskolához tartozik. Párisban tanult s onnan hozta magával az impresszionisták s utódjaik iránt táplált csodálatot. Jelenleg az Addis-abébai festőakadémia igazgatója. *Azsenton Inkvida* józan művész, nagy kolorista s festményei oly bájosak, hogy akármelyik európai kiállításnak díszére válnának. Másik híres abesszin festő az öreg *Ato Belatson*, aki azt a feladatot tűzte ki maga elé, hogy a szép dolgok kedvelőinek házait falfestményekkel díszítse. Festményeinek maga sem tulajdonít valami nagy fontosságot s igen olcsón ékesíti velük honfitársai lakásait. Segédeivel hetente két-három képet is megfest, melyek többnyire vallásos tárgyúak, vagy pedig népköltészetből vett jeleneteket ábrázolnak. *Ato Belatson* faluról-falura utazik tanítványaitól kísérve s a kopár falakat festményeinek színes foltjaival borítja. Tek le *Heimantnek*, az abesszin nemzeti egyház hősének élete számtalan műre ihlette. Ugyancsak sok feldolgozásra talált az ótestamentum néhány erotikus jelenete, elsősorban *Sába királynő* s *Salamon király szerelmének* legendája. A nagy aduai csata után néhány éven keresztül az abesszin művészek reávetették magukat a csataképek festésére, melyek túlzott patétizmusa elég rosszul illett egyszerűségükhöz és igazmondásukhoz. Akad azonban sok olyan abesszin csatakép, mely dramatikus ereje s a mozgást hiven visszaadó igyekezete által megérdemli az elismerést.

Az abesszin festészet legérdekesebb ága mindenestre az Addis-Abében s a többi városok uccáin viruló népművészet. Szinte azt mondhatnók, hogy míg másutt a népi szellem elsősorban a dalokban s a táncban nyilvánul meg, addig az abesszineknel főképp a festészetben s a rajzban jut kifejezésre. Az uccákon többé-kevésbé primitív rajzolók ajánlgatják „műveiket“. Néhány vonással felvázolják a tereken a mindennapi élet jeleneteit, vagy a nap eseményeit s rajzaikat hihetetlen olcsó áron kínálják eladásra. Ezek a népies rajzolók bizonyos fokig az újságot, illetve a képes folyóiratot pótolják. Hevenyészet rajzaik nagy együgyűségük ellenére is kiválnak nemcsak a szimmetria és az egyensúly kitűnő megérzésével, hanem az alakok és az arckifejezések éles megfigyelésével is. Az ilyen „vándor művészek“ nagy száma, akik között gyakran igen tehetséges ember is akad, bizonyítja, hogy a művé-